1

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻ 1 — ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 1–2 ՅՈՒՆՎԱՐ 1884 (Ն. Տ.) ՅՈՒՆՎԱՐ 13–14 — 1301 ՐԼՊԻԼ ԷՎՎԷԼ 15

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

40 ՓԱՐԱ — 40 ՓԱՐԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Ծանուցման տող մէկ անգամի համար 3 դուրուշ. երկու անգամի համար 2 դուրուշ է. աւելի անգամներու համար ըստ սակարկութիւնն կը դայ:

Օրագրոյս փոխարէն Նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել՝

«Ս.ռ խազրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի»

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Զալաթիա, Իզմիրլի օղլու խան, թ. 19.

Իսկ զառանցելն հետեւեալ հասցէին՝

درعليه ازميرلى اوغلى خان ١٩ نمره ده غلطه

ادارهٔ سى غزتهٔ (ارلوادر)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գիւղոյ համար	Տարեկան	դանեկան	արծաթ 200
« «	Վեցամսեայ	«	« 100
« «	Եռամսեայ	«	« 50
« «	Ամսական	«	« 20
« «	Հատոյ	«	« 1
Դրսոյ համար	Տարեկան	«	« 240
	Վեցամսեայ	«	« 120
	Եռամսեայ	«	« 60
	Տարեկան	Ֆրանք	36
	Վեցամսեայ	«	23

Դուրս դրկուած լրագրաց համար. ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«Արեւելք»ի հրատարակութեանառթիւ, Հիմնադիրք ամենամեծ պարականութիւնը կը համարին իրենց խորին շնորհակալիքը ներկայել Ս. Կ. ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ և իւր լուսամիտ և հայրենասէր Նախարարութեան, որք բարեհաճեցան Թոյլտուութիւն ընել Հայերէն այս նոր Թերթի հրատարակման, որոյ հաստատուն նպատակը պիտի լինի ըստ իւր կարի ծառայել միշտ Տէրութեան և երկրի Ճշմարիտ շահուց:

ԹԷ ԻՆՉՈՒՆ ՀԻՄՆԵՑԻՆՔ «ԱՐԵՒԵԼՔ»Ն

Անպատեհ համարուի գուցէ մինչեւ իսկ ծայրայեղ ոխմոհեւռութիւն, հրատարակել Հայերէն օրագիր մը այն պահուն, երբ ունինք արդէն բազական Թերթեր և որք չատ և չատ դժուարութեամբ հազիւ կրնան շունչ առնելու չափ ապրիլ: Սակայն եթէ քիչ մը խորհինք Հայ մամուլի ժամանակից վիճակին վրայ պիտի, տեսնենք թէ պէտք մը կայ, անհրաժեշտ պէտք մը, ոչ թէ օրագրի մը որն որ անուն կրէ, այլ օրագրի մը որուն ուղղութիւնը թարմ ըլլայ:

Հայոց մամուլը երկուքի կը բաժնուի. Թրքահայոց մամուլ, Ռուսահայոց մամուլ: Բայց տարբերութիւն մը կայ այս երկու պաշտօնակից մամուլներու միջեւ. Ստեփանոս Նազարեանց գծեց Ռուսահայ մամուլին համար միանգամ ընդ միշտ մի այնպիսի ուղղութիւնս, որուն սիմափիչ ազդեցութեան ներքեւ հասարակաց գիտակցութիւնը զարգանալով, պարբերական մամուլը դարձաւ անհրաժեշտ պիտոյք մը Ռուսահայ ժողովուրդի մտաւոր և բարոյական պահանջներուն համար: Այսօր այդ Հայ ժողովուրդը այնքան կարօտութիւն ունի իւր մամլոյն օրքան մամուլը ժողովուրդեան:

Կրնա՞նք ըսել նոյնը երբ խնդիրը Թրքահայոց մամլոյն վրայ է: Մինթէ ամեն օր վայ չենք Պոլսոյ Հայ մամլոյն բարձրաձայնած վիճակին: Տառապեալ այդ մամուլը օրքան զոհաբերութիւններ յանձն չառնէր և այդ զոհաբերութիւններն ինչէն մահաբեր կըլլան, երբ կը մարին Հայ Թերթերը, կը խամրին ու կիյնան:

Եւ սակայն այդ մամուլն ալ ունեցաւ իր փայլուն օրերը: Մի չյիշեր այն փառաւոր շրջանը ուր կորովի հրապարակախօսներ իրենց ամերուն մէջ ունէին հասարակաց սիրան ու հոգին և բացարձակ կը տիրաբեռնէին ժողովուրդի վրայ: Մինթէ դեռ գոյութիւն չունի՞ն այդ թերթերը: Այո՛ դեռ կ'ապրին, այլ օ՞րքան չիջեալ ի՛մ: Եւ ինչո՞ւ:

Ահա այդ Բաղձալի է, զոր ուսումնասիրել ուզեցինք: Կարօտ չենք դժբաղդաբար երկար հեռադիտութիւններ ընելու: Խնդիրը պարզ էր: Ժողովուրդի մտաւոր և բարոյական պահանջը շատ աւելի է քան մամուլի ստացած գոհացումը:

Այս երեւոյթի հանդէպ, կարելի չէր անտարբեր մնալ այն երիտասարդներուն օրք 1876ին մեր էին ազգային կենաց շրջանակին մէջ նոր ոգւով, նոր գաղափարներով, տաք սրտով: Զգացինք թէ ժամանակն էր որ նուիրէինք մեր գործունէութիւնը աշակցելու այն մամուլին որ կոչում ունի լրացնելու այն հոգեկան դատարկութիւնը ծածկող ցնցոտի մը վրան ունենալով:

Դարկը զոր կ'զգայ Թուրքիոյ Հայ ժողովուրդը:

Այս նպատակաւ ահա հիմնեցինք Արեւելքը: Դիտենք միանգամայն թէ մեր ազգին ներկայ կացութեան համեմատ, ազգին ծառայելու կոչուած գործի մը յաջողութեան առաջին պայմանը անձնական զոհողութիւնը կը համարուի: Այսպիսի զոհողութեան պէտքն զգալի եղած է նաեւ խմբագրութեան մէջ: Արեւելքի հիմնադիրները իրենց վիճակին բերմամբ ունենալով բոլորովին անկախ կացութիւն մը, գիւրութիւն ունին աւելի ընդարձակ սահմանի մէջ զոհողութիւններ յանձն առնուլ և այսպէսով կը յուսան լաւ աշակից մը ըլլալ Պոլսոյ Հայ մամուլին և նոցա հետ միանգամայն օգտաւոր ազգին:

Թէ ինչ պիտի ըլլայ «Արեւելքի» ուղղութիւնը, մենք անհրաժեշտ հարկ մը չենք տեսներ երկարօրէն բացատրել զայն, այլ մեզ կը վերապահենք այդ ուղղութիւնը գործնական կերպով ցոյց տալ: Այսքանը կրնանք ըսել որ Արեւելք իր պարտաւորութեանց առաջինը պիտի համարի լաւ ուսումնասիրել Հայ ժողովրդի ժամանակակից կեանքը, իր ամեն երեւոյթներու ներքեւ և հետամուտ ըլլալ ըստ կարելւոյն գոհացում տալ նոր բարոյական և մտաւոր պահանջներուն: Այս նպատակը արդիւնաւոր ընելու համար Արեւելքի ուշադրութեան դլխաւոր առարկայն պիտի ըլլայ ազգէն որոշել երկրորդական խնդիրները կենսականներէն և առաջիններու մասին արագ սահել, իսկ կենսական հարցերու մէջ ամենայն յարատեւութեամբ մաքառիլ նոցա յաջողութեանը:

«Արեւելք»վստահ է որ իւր ձեռնարկ կատարելագործ պակուած տեսնելու բազդին, պիտի արժանայ:

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ծանր վիճակի մէջ կը մնանք 1884 թուականը: Դժուար պարագայներն են որ ցոյց կուտան ժողովրդի մը բարոյական զօրութեան չափը. այդ պարագայներու մէջ կը դտնուինք: Ամենուս աչքերուն առջեւն է մեր դրութեան որպիսութիւնը. որ կարօտ է մեր ամենուն լուրջ հոգածութեան:

Խնդիրներու դլուխն է Կաթողիկոսական հարցը, որ բաժնուած է երեք մասերու. Կաթողիկոսի ընտրութիւնը. Եկեղեցւոյ վիճակը: Ընտրութեան համար չուարած ենք. կը նմանինք նաւերու որ չունին կողմնացոյց. վարանեալ և տատանեալ կը տարուբերինք: Կը մտնենայ անոր-քելի ժամը ուր պէտք է որոշումը տանք. դեռ չենք դիտեր ի՞նչ պիտի ընենք: Մեր Եկեղեցւոյ արդի վիճակը մեր հոգածութեան նուիրական առարկան եղաւ, բայց տարի մը անցաւ ու դեռ վճռական քայլ մը չառինք: Շատ դարեր են որ Հայ ազգին ամենամեծ մտածութիւնը կեդրոնացած է իր Եկեղեցւոյն վրայ, ուրեմն պարզ էր որ ներկայ ըլլան ամենուս մտքին տոնէ նորա դոյութեան կենսական պայմանները, և սակայն, ոմանք ամիսներ են կ'աշխատինք այդ պայմանները դտնելու, դեռ չվերջացուցինք մեր աշխատութիւնը, և ո՞վ դիտէ երբ պիտի վերջացնենք:

Այդ պայմաններն դտնել վերջացընելն իսկ ապացոյց մը չէ մեր խմաստութեանը, այլ դանոնք դործադրել տալու կարողութեան մէջ պէտք է փայլի մեր խելքը: Պիտի կրնա՞նք յաջողիլ: Այս հարցման պատասխանելէ առաջ պէտք է ընել ուրիշ հարցում մը. ի՞նչ միջոցներ խորհած ենք մինչեւ հիմա այս յաջողութիւնը ձեռք բերելու համար: Այս հարցումը անպատասխան կը մնայ:

Բնական կաթողիկոսական խնդիրը աւելի ծանր է Պարիարքական խնդիրը: Կաթողիկոսական խնդրոյն մէջ որոշ կերպով դիտենք վիճակնիս, իսկ Պարիարքական խնդրոյն մէջ զրկուած ենք այդ ճշդրիտ դաղափարէն: Ունի՞նք Պարիարք թէ չունինք: Ոչ մէկ հոգ կարող է տալ քիչ շատ ճիշդ պատասխան մը:

Անտարակոյս է նաեւ թէ երբ պիտի հանդիսանանք այս անորոշ վիճակին: Այսպէս ցոյց կուտայ Պատրիարք սըրբազանի 27 դեկտեմբերի արտաքին նամակն առ Ազգ. Վարչութիւն: Վիճակներուն ամենէն ցաւալին անորոշ վիճակն է. ուրեմն մեզ պէտք է՝ և է կերպով վախճան տալ այդ կացութեան:

Մեր այս չփոթ կացութեան մէջ երկու մարմին միայն կը մնան անսասան, և գործով կ'ապացուցանեն թէ սահմանադրական ժողովներու առաւելութիւնն է միշտ կանգուն կենալ և գործին տէրն ըլլալ. Եկեղեցական Համագումար ժողովը և Ազգային երեսփոխանական ժողովը աւանդապահներն են մեր ազգային կենաց, և իրենց վրայ կեդրոնացուցած ենք բոլոր մեր յոյսերն առկախ գործոց լաւագոյն վախճանի մը համար:

Իսկ իբր երկաթէ դնտակ մը մեր ոտքերուն զարնուած է Երուսաղէմի պատրիարքական խնդիրը: Տարիներ են որ այդ խնդիրը դրուած է առաջնակարդ տեղ մը մեր մտատանջութեանց մէջ, ու անդործ չենք նըստած: Լիմիտէն և կաթողիկոս, Ազգային ժողով, Պատրիարք և Վարչութիւն, ժողովուրդ և մամուլ, Թրքահայ, Ռուսահայ և ամեն կողմի Հայեր Երուսաղէմի պատրիարքին վրայ կը մտածեն: Բայց պարտք մը մտածութեամբ չվճարուիր, այլ դրամով: Կրօնասէր ենք, Երուսաղէմը այնքան մտիկ է Հայոց սրտերուն. ամենս ալ բարի դիտաւորութիւններ ունինք, և սակայն Երուսաղէմի պարտքը հեղհեղուկ կը բարդուի: Ասիկայ ապացոյց մ'է թէ մենք չենք սիրեր կամ չենք դիտեր գործնական կերպով գործել:

Այս է մեր այժմու վիճակը իր ընդհանուր դծերուն մէջ: Խօսեցանք միայն էական կետերուն վրայ: Իսկ ասոնցմէ զատ ունինք չատ կարեւոր գործեր զոր սոլոր ենք կոչել ներքին բարեկարգութիւններ. այս գործերու կարգադրութիւնը մեզմէ կախում ունի, և հաւանօրէն ներկայ տարւոյս մէջ հետամուտ պիտի ըլլայ ազդը ասոնց կարգադրութեանց:

Ուրեմն, ամփոփելով կ'ըսենք թէ մեր աչքէն անմիջապէս կը պահենք Կաթողիկոսական խնդիրը, Պատրիարքի խնդիրը, Պատրիարքական հրաժարականը, Երուսաղէմի պարտքը, Համագումար ժողովոյ խնամոց յանձնուած Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական խնդիրն, և ուրիշ կարեւոր գործերն և մեր ներքին յառաջադիմութեան վերաբերեալ հարցերն իրենց բոլոր ստարաբաժանութիւններով:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

1883—1884 ՏԱՐՒՈՑ ՎՐԱՑ

Ա.

Ահա 1883 տարին հրաժեշտ տալով կը հեռանայ մեզմէ, և մեզ նոր տարւոյ մը սեմնց վրայ կը դտնուինք: Գնդեալ տարի մը չեղաւ 1883 տարին, որ պատերազմներ, կամ պատերազմի իրական երկիւղներ, չվերադարձուցին Եւրոպական և Ամերիկեան քաղաքակրթութեանց հանդարտ ընթացքը, թէպէտ պակաս չեղան խնդիրներ որք, այլ և այլ երկիրներու մէջ, վարկենապէս խանդարեցին հանդարտութիւնն, և ապագայ խնդիրներու հոգեր պատճառեցին, որք բոլորովին չեն փարատած դեռ, և կը շարունակեն անհրաժեշտ ազդեցութիւն մ'ընել արժեքներու վրայ: Սակայն և այնպէս, ընդհանուր հանգստութեան առիթ մ'է տեսնել թէ 1883 տարին կը փակուի և որ տարին կը բացուի հանդարտութեան պահպանման նորագոյն հաստատութիւնով, և թէ մեզ այս մասին երաշխաւորութիւն մը ունինք նոյն ինքն Վիլհելմ կայսրը կողմէ, որ այս օրերս մանաւոր համակաւ մը յայտնարարեց թէ ինք կերաշխաւորէ խաղաղութեան տեւականութեան: Ցառանդ կրնան մեծիմաստով մ'ընդունիլ այս ապահովութիւններ, ո՛րչափ որ բարձրէն գան անոնք, դիտել տալով՝ ոչ բոլորին անիրաւաբար՝ թէ ուրիշ անգամներ վիհապետական դիտանակներ այսպիսի ապահովութիւններ յառաջ բերեցին նշանները միայն եղած են մեծագոյն խառնաշփոթութեանց. թէ օրինակի համար, Կայսրութեան հաստատումը խաղաղութեան պահպանման հետ հոմանիշ դնել յայտարարած էր Նաբոլէոն Գ. կայսրն, որ պատերազմներով պիտի չասունակէր և ներկայ սերնդեան դուցէ ամենէն ապշեալ պատերազմը պիտի վերջացնէր իր անհնարաբար և խռովոյցէ իշխանութիւնն, և թէ շատ աւելի հեռատես քաղաքագէտ մը, Բիզ, նոր ժամանակաց մեծագոյն պատերազմներուն, այդ է Նաբոլէոն Առաջնոյ զինուորական արշաւանաց սկսումէն քիչ առաջ, դան տարւոյ համար հանդիսապէս ապահոված էր Եւրոպական խաղաղութեան պահպանումն յառաջի մի-ւնոյն խորհրդարանին, յորմէ ինք մի քիչ յետոյ միլիոններու քուէարկումը պիտի խնդրէր յառաջ մղելու համար մի մեծ պատերազմ: Այս և նմանօրինակ նկատմունք կրնան մէջ բերուիլ, բայց չեն բաւեր հերքելու հաստատուն իրողութիւնը թէ Եւրոպական խաղաղութիւնն անմիական վտանգի մէջ չէ, և թէ հանանակ չէ որ այն ընկերային և տնտեսական պատճառներ, որք աւելի կամ նուազ հեռաւոր ապագայի մէջ կրնան ծանրակշիռ խառնաշփոթութիւններ յառաջ բերել Հին աշխարհի այլ և այլ կողմերն, իրենց ոլոր արդիւնքն արտադրեն նոր տարւոյն մէջ իսկ, զոր վաղը պիտի շնորհաւորենք:

Այս ապահովութիւն մասնաւոր կարեւորութիւն ունի ԹՈՒՐՔԻՈՅ համար, որ իրաւամբ այնչափ մեծ պէտք կըզգայ խաղաղութեան, և որուն համար իրապէս հանդարտ տարի մ'եղաւ 1883 տարին: Բարձր. Սայիտ փաշայի նախագահութեան ներքեւ դըտնուող զօրաւոր նախարարութիւնն, որ բարեխոհաբարոյ կը շարունակէ լիովին վայելել մեր Օգոստափառ Վեհապետին վստահութիւնն, հաստատմամբ մը և զօրաւոր ձեռքով մը վարեց երկրին գործերն. իւր ուշադրութեան առարկայ ըրաւ ըստ մեծի մասին ներքին խնդիրներն, առանց սակայն. ձեռնպահ մնալու այն միջազգային խնդրոյ մէջ, յորս Թուրքիա մասնակցութեան իրաւունք մը ունէր իբրեւ մին ի մեծ տէրութեանց: Ներկայ նախարարութեան ձեռքով յուղուած կարեւոր խնդիրներէն ոմանք արդէն կարգադրեցան Օսմանեան տէրութեամբ նպաստաւոր եղանակաւ, և այլք բանակցութեան նիւթ են տակաւին:

Կեդրոնական վարչութեան մէջ բարեւոքումներ մտցուցեալ կարեւոր ջանքեր եղան, և կայսերական կառավարութիւնը, նիւթական զոհողութիւններէ չխորշելով, բերել տալուս Դերմանացի պաշտօնեայներ, որք Օսմանեան վարչութեան զանազան ճիւղերը բարեւորագել ձեռնարկեցին: Այս պաշտօնեայներէ մին, Էֆենտիօրդի պէյ, խորհրդական ելմտական նախարարութեան, մնաց պատյտ մ'ըրաւ Եւրոպական մայրաքաղաքաց մէջ, յուսալով կերպով նկարագրելով տէրութեան ելմտական վիճակն և Թուրքիոյ անտեսական կացութիւնն: Արդարեւ, այս ուղղութեամբ բարւոքման նշաններ պակաս չեն: Թէպէտ տէրութեան ելմտացոյցը կարեւոր բաց մը ունի, որ գրեթէ անխուսափելի էր երկրին վիճակին մէջ, բայց գոհութեամբ դիտուելու արժանի պարագայ մ'է որ քանի տարիներէ հետէ, Սայիտ փաշայի նախարարութեան ներքեւ, տէրութեան սովորական և արտասովոր ամեն պէտքերը կը հոգացուին առանց արտաքին կամ ներքին փոխառութեան կարօտ լինելու, ինչպէս սովորական բան մը դարձած էր նախորդ վարչութեանց օրով, մեծ բեռերու ներքեւ թաղուլ երկիրը: Բաց ասած, Եւրոպական երկու զօրաւոր վարչութիւնք, որոց մին տարւոյս մէջ հաստատեցաւ, այն է՝ Ծխախոտի Ռեժին, և միւսն յաջողութեամբ յառաջ դարձաց իւր գործերն և նոր այժ և ամրապնդութիւն տուաց, այն է՝ վեց անուղղակի Տրոց վարչութիւնն, յոյս կուտան թէ մեծապէս պիտի նպաստեն Թուրքիոյ ելեւմտից մատակարարութեան բարւոքման: Միւս կողմէ, դիտելի է թէ առաջուընէ աւելի խիստ հսկողութիւն մը ի գործ կը դրուի հանրային դրամոց գործածման եղանակին վրայ, որուն ապացոյց մը կը բերեն համարուիլ ամեն օր լրագրաց մէջ տեսնուած այն լուրեր թէ այս ինչ կամ այն ինչ դանձուն կամ սնուցակին հաշուոյ մէջ խարդախութիւնը կամ գողութիւնը երեւան հանուած են, խիստ քննութիւն բացուած է, ամբաստանեալք դատի են թարկուած են, և որ ի կարդին: Արդէն Վեհ. Սուլթանին անձնական դանձուն վարչութեան մէջ կարեւոր բարենորոգմունք ի գործ դրուած և մեծ կանոնաւորութիւն և կատարեալ հսկողութիւն հաստատուած է. ին Վեհապետին բացորոշ բաղձանաց համաձայն, որոց ըստ արժանւոյն թարգմանն հանդիսացաւ վարչական մեծ կարողութեամբ օժտեալ պաշտօնեայ մը, Վսեմ. Յակոբ էֆէնտի Դադպեան, նախարար Կայսերական դանձուն: Ցարակոյս չկայ թէ երկրին բարձրագոյն իշխանութեան կողմէ տրուած այս բարի օրինակ գոհացուցիչ ներդործութիւն մը կ'ընէ ընդհանուր ելմտական վարչութեան վրայ, որոյ բարւոքման նկատմամբ անշուշտ նոր քայլեր պիտի առնուին նոր տարւոյն մէջ: Բայց այս և ուրիշ ուղղութեամբ արդէն կատարուած յառաջադիմութիւնք պաշտաճապէս գնահատեցան նոյն ինքն Վեհապետին կողմէ, որ վերջերս կարեւոր յաւելումներ բրաւ իւր նախարարաց և անոնց գլխաւոր խորհրդականաց թոշակներուն վրայ: Եւ իրօք, մանաւանդ Նախարարաց փաշային, և Ներքին գործոց նախարար Բարձ. Իսմէթ փաշային և Դատական նախարար Վսեմ. Ասիմ փաշային իրենց մասնաւոր ճիւղերուն մէջ ցոյց տուած հայրենասիրական եռանդն և բարենորոգիչ գործունէութիւնն ընդհանրապէս արժանի էին ամենաբարձր գնահատութեան:

Այս գործունէութիւն դաւառական պտոյտից նկատմամբ ալ ցոյց տուեցաւ, թէպէտ նախարարութեան ժամանակին մեծագոյն մասը դրաւած էին կեդրոնական խնդիրները: Դատական նախարարն աղուս շրջաբերականներ հանելով խստիւ քննադատեց դաւառաց դատական իշխանութեանց թոյլ և զանցառու ընթացքն որ այնչափ հիմնաւոր դանդատներու առիթ տուած էր, և ատոնց բարձման համար բացորոշ հրահանգներ տուաւ: Ներքին գործոց նախարարն ալ մասնաւոր ուշադրութիւն նուիրեց դաւառաց վիճակին նկատմամբ առնուած տեղեկութեանց, և կեցած դեղձունները բառնալու, մանաւանդ աւազակութիւնը զսպելու մտոք կարեւոր միջոցներ ի գործ դնելու հրամաններ ղրկեց: Մինչ կողմէ, դաւառաց ամեն կողմերը ճամբաներու չնութիւնն եռանդամբ յառաջ տարուեցաւ, և չատ կեդրոններ իրարու հետ միացուեցան լաւ ճամբայներու միջոցաւ: Այս բարւոքում թէպէտ առայժմ ծանր կուգայ տեղական ժողովրդոյ՝ աշխատութեանց ձրիաբար, այսինքն տարապարհակի դրութեամբ կատարման պատճառաւ, բայց մտածելով թէ փոքր Ասիոյ տնտեսական վիճակին մեծ պատճառներէն մին ճանապարհներուն բացակայութիւնն էր, տարակոյս չկայ թէ այս ճամբայներու շինութիւնն երկրին և ժողովրդը մեծ դուռներ պիտի քաղեն ապագային մէջ. ի հարկէ, դաւառական կարեւոր բարենորոգմունք դեռ հեռի են իսկոյն դործադրուած լինելէ, և դայսերական կառավարութիւնն ինք շատ արժանւոյն ճանչել կը թուի. բայց ամեն քայլ որ առնուի այս ուղղութեամբ, հարկաւ արժանի է խորին գոհունակութեան: Սայիտ փաշայի նախարարութիւնն հաստատուն որոշած է, ամեն պարագայի մէջ, չընդունել օտար միջամտութիւն ներքին բարենորոգմանց մասին, և այս նկատմամբ Պ. Կարաբօդանի նախարարութիւնը Բ. Դրան տեսութեանց ու բաղձանաց կարեւոր դիմում մ'ըրաւ մտերս, հրամանն ղրկելով Ասիական և Եւրոպական Թուրքիոյ Անգլիական հիւպատոսներուն [illegible] այսորիկ օտարներուն, որ յանկարծ [illegible] հպատակներէ պ[illegible] [illegible]ութիւններ և աղերսագրեր չընդունին, հարստահարութիւններէ կամ վարչական թերութիւններէ դանգատող. զի այս միջամտութիւն վիճակը պատճառէ Բ. Դրան, առանց օտարներ այդ ինքն արտադրելու, և ընդհանրապէս կը նուազեցնէ Օսմանեան կառավարութեան դաշնադրական ազատութեանց նշանակութիւնն, Անդլիան ուս կերպիւ իւր պատասխանատու կացուցանելով Թուրքիոյ ներքին բարենորոգմանց դործադրման կամ ոչ-դործադրման նկատմամբ:

Զուտ տնտեսական խնդրոց կարդին մէջ, Առեւտրական դաշնադրոյ և Բաղէնդայի օրինաց խնդիրներն, երկուքն ալ հին խնդիրներ, աղդուապէս յառաջ տարուեցան 1883 տարւոյն մէջ: Բ. Դրան որոշած է դէմ մասամբ թողուլ Ազատ փոխանակութեան (Լիբրէ էշանժ) դրութիւնն, որուն կը հետեւէր Սուլթան Մէճիտի օրով Եւրոպական տէրութեանց հետ կնքեալ առեւտրական դաշնադրոյ զօրութեամբ, և յետ այսորիկ հետեւիլ աւելի կամ նուազ պաշտպանողական (Բրոթէքսիոնիստ) [illegible] ութեան, 100 ին [illegible]

[illegible] կութիւնը ծածկող ցնցոտի մը վրան ունենալով:

[illegible] զագաթին հոգմոյոյն էր: Առանց այլ [illegible] տարակուսելու՝ տաք տարհանակ- [illegible] ուսածել սիսոյ: Այս անանկակ ծեծը [illegible] զարհուրելու դասանն, և առաւել ա- [illegible]

Որովհետեւ բաւական ժամանակ ան- [illegible] ցաւ մինչեւ որ պաշտօնի մնայ, երկու- [illegible]

Չոյ Նշանարեցի [illegible] ժամանակ մանդ- [illegible] Ցադուհէոյն:

[illegible] զութիւնք):

Ցուլիա 11 Դրի- [illegible] թիւն [illegible]

զարձակ (Բ. Դրան). — Հայերէն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

ԳՈՒՆԱՅՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏՈՒ ԱՌԱՔԵԼԱՊԵՏԻ ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ

31 Դեկտեմբեր 1883

Ամսագրի մեջ հրատարակուած գրութիւնները հեղինակաւորապէս ստորագրուած են։

Ամսագրի գինը տարեկան 20 ֆրանկ է։

Ամսագրի գրութիւնները ուղղուած պիտի լինին հետեւեալ հասցէին՝ Գալաթիա, Գրիգորիոս Ա. Պատրիարքի Ազգային Դպրոցական Տպարան։

Ամսագրի գրութիւնները ստանալու համար հարկաւոր է դիմել

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՒՄԱՐԱՎԱՃԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի Հանրապետությունը ինքնուրույն գոյություն ունեցել է 1918 թվականի մայիսի 28-ից մինչև 1920 թվականի դեկտեմբերի 2-ը։ Ինչպես գրում է Ալեքսանդրապոլի հաշտության պայմանագրի 1-ին հոդվածը, «Հայաստանի Հանրապետությունը հրաժարվում է իր վրա վերցնել ցանկացած պարտավորություն, որը բխում է Թուրքիայի հետ կնքված հաշտության պայմանագրերից»։ Դրանք Սևրի և Լոզանի պայմանագրերն են։ Հայաստանի Հանրապետությունը հրաժարվեց նաև Թուրքիայի հանդեպ հայ ժողովրդի ունեցած տարբեր պահանջներից։ Դրանք հիմնականում հետևանք էին Օսմանյան կայսրության ներսում հայերի նկատմամբ գործադրված ցեղասպանության

որ երբ օդը հանդարտ է, Ծովեղերքը 760 հաղարորդամեթր կ'ըլլայ և յեռան մը դադաթը աւելի վար։ Արդ՝ մնդիկի սիւնակին բարձրութիւնը միշտ կը փոխուի. եթէ բարձրանայ կը նշանակէ թէ անձրեւ կամ փոթորիկ չկայ և թէ օդը գեղեցիկ պիտի ըլլայ. իսկ եթէ մնդիկը վար իջնէ, նշան է թէ հով, անձրեւ կամ փոթորիկ մօտաւտ են և հարկ է զգուշանալ։

Ջերմաչափը ծանօթ է շատերուն նա կը չափէ օդին ջերմութիւնը հեռեւեալ կերպով։ Ջեռօ ցոյց կուտայ երբ ջուրը սառի, 100° երբ ջուրը կ'եռայ, — նշանը կը դրուի երբ զեռօէն վար է և սովորական բարխառն ջերմութիւնն է Պօլսոյ համար 15 էն 20 աստիճան։

Նոյնպէս նշանակեալ են նոսրաբոյն և թանձրաբոյն անուանց տակ գիշերուան ցրտութեան ամենէն վար աստիճանը և նախորդ ցերեկուան ջերմութեան ամենէն բարձր աստիճանը։

Խոնաւութեան համար ալ մասնաւոր չափ կայ. գիտնք որ օդին մէջ շղթին կրնայ լուծուիլ և այսպէս է երբ կըսենք թէ օդը խոնաւ է։ Բայց ասիկայ որոշեալ սահման մը ունի որ երբ անցնի այլ ևս շղթին չէ կարելի օդին մէջ կեցնել։ Ցօրը այս երեւոյթին արդիւնքն է։ Արդ ենթադրելով որ օդին մէջ 100 ըլլայ լուծելի շղթոյն քանակութիւնը, երբ ըսենք խոնաւութիւնը 50 առ 0/0 է կը հասկցուի թէ խոնաւ է օդը բայց ոչ ցօրելու չափ։ Անձրեւի օրեր այս թիւը մեծ կըլլայ և չոր օրեր կը պակսի։ Չափազանց խոնաւութիւնը վնասակար է ինչպէս նաև չափազանց չորութիւնը և այս տեսակէտով օգտակար է ամեն օր գիտնալ օդին խոնաւութեան աստիճանը։

Իսկ հովին ուղղութեան մասին տրուած տեղեկութիւնը բացատրութեան կարօտ չէ։

Վերջապէս Եւրոպայի և Տաճկաստանի գլխաւոր քաղաքներէ եկած հեռագրական տեղեկութիւնը համառօտեալ ամեն օր ցոյց կուտան նախորդ աւուր այդ քաղաքաց կլիմայական վիճակը որն որ խիստ օգտակար է թէ այն անձանց համար որ ծովու կամ ցամաքի վրայ ճամբորդներ և կամ բարեկամներ ունին և թէ նոցա համար որոց շահերը կը պահանջեն տեղեկանալ հեռաւոր քաղաքաց մէջ տիրած փոթորիկներու և կամ անձրեւներու վրայ։

Այս ցուցակին օգտակարութիւնը մեծ է ամեն կերպիւ. ջերմաչափը որ դիւրաճանչելի գնով և դիւրըմբռնելի գործածութիւն ունեցող գործիք մ'է, բազմաթիւ տանց մէջ մնաց գտած է և պէտքն զգալի է. իսկ այլ գործիքները ինչպէս ծանրաչափ, անձրեւաչափ և այլն. չէ թէ շատ աւելի սուղ են գնով այլ նաև խիստ դժուարաւ գործածելի. ասոր համար աւելի յարգի են ներկայ ցուցակիս նշանակութիւնը և աւօրեայ կենաց մէջ գործածելի։

ՀԱՆԳԱՐՏ ՄԸ ՑԵՂՄԻԵԾԻՆ

Մեր նախորդները արդեօք կարո՞ղ էին գուշակել թէ Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը պիտի գրաւէ օր մը Եւրոպական մամուլի ուշադրութիւնը։ Հայոց Եկեղեցի, Հայոց Կաթողիկոս, Էջմիածին, ի՞նչ տեսակէտներով է արդեօք Եւրոպացւոց հետաքրքրութիւնը այս անուններու վրայ, երբ կը կարդան զանոնք իրենց թերթերուն մէջ։ Ճանապարհորդներն են որ ամենէն աւելի նիւթ կը մատակարարեն անոնց հետաքրքրութեան, բայց շատ անգամ ի՞նչ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն ճանապարհորդք։ Սատրդն ու սխալը, յիմարն ու խելացին միասին խառնելով կը նուիրեն իրենց ընթերցողներուն։ Նմոյշ մը տանք այդ օրինակ տեղեկութեանց, քաղելով զայն Գերմանացի Թիլման Պարոնին «Ռ-էոբրոնիւ է Կէվէս» դրքէն։ Թիլման Պարոնը լաւ համբաւ ունի կուկասեան Եւրոպացի ճանապարհորդներու շարքին մէջ։

«Յետոյ օրը, 13 Սեպտ, առաւօտուն կանուխ հասանք վանք որ հեռուէն կը նմանէր բերդի մը։ Բացակայ էր Կաթողիկոսը, և վարդապետ մը հիւրընկալեց զմեզ սիրով և մեծարանօք։ Այս վարդապետը կը համարուէր իրը հրաշալիք մը գիտութեանց իւր ընկերներուն մէջ որք դիտեն Հայերէն և Տաճկերէն միայն։ Թիֆլիզ կրթուած էր և բաւական դիւրութեամբ կը խօսէր Ռուսերէնը և քանի մը բառ ալ Ֆրանսերէն և Գերմաներէն գիտէր։ Այս վարդապետը բաւական տարիներէ ի վեր կը հրատարակէր իւր ժողովուրդի նախակրթական դպրոցներուն համար առձեռն դասատետրներ որք կը պարունակեն նախնական ծանօթութիւններ դիտութեանց, աշխարհագրութեան և պատմութեան, և այս ամենը շատ անխնամ թղուած էին հերյոոո